

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

טכ היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

כט (א) הוי אריאל .

ת"י מדבחה דה' ואף יחזקאל קראו בן שנאמר (יחזקאל מ"ג) והאריאל שתיים עשרה ע"ש אש של מעלה שהיתה רובלת כארי ע"ג המזבח כמו שזנינו בסדר יומא ורבותינו פירשוהו על ההיכל שהי' לר מאחוריו ורחב מלפניו : קרית חנה דוד . דאיתבני בקרתא דשרא צה דוד : ספו שנה על שנה . ותמיד עונותיכם הולכי' וחזקי' עד שחגי' שלכם ינקופו ויכרתו לשון נוקף זית (לעיל י"ז) : (ב) והיתה לי כאריאל . תהא מוקפת חללי חרב במזבח המוקף זבחי בהמה : (ג) כדור . בשורה של גייסו' מקיפו' : מוכב . ל' ברקוס המוכב על העיירות : מזורות . ל' מזור : (ד) מארץ תדברי . יהא נראה כאלו דבור היוכל מפיך יולא מתחת הקרקע : אמרתך תלפפך . להתחנן אלי ומתוך תחנתך יכמרו רחמי . לפסוף הוא ל' קול לחם בקול עופות דקיס : (ה) והיה כאבק דק המון זריך . אוכלוס' סנחריב שהיו למאכול' אש ויעשו אבק : והיה . הדבר הזה : לפתע פתאו' .

מקרה פתאום : מעם

כט

(א) הוי אריאל אריאל

קרית חנה דוד
ספו שנה על שנה
חגים ינקפו :

(ב) והציקותי לאריאל
והיתה תאניה ואניה
והיתה לי כאריאל :

(ג) ותניתי כדור עליך
וצרתי עליך מצב

(ד) והקימתי עליך מצרות :
ושפלת מארץ תדברי
ומעפר תשא אמרתך
והיה כאוב מארץ קולך
ומעפר אמרתך הצפצף :

(ה) והיה כאבק דק המון זריך
וכמין עבר המון עריצים
והיה לפתע פתאום :

מעם

ב א ו ר

כט (א) הוי אריאל , אמר הראב"ע י"א נקראת ירושלים אריאל על שם המזבח כמו וההראל (יחזקאל מ"ג ע"ו) כי אותיות אהו"י מתלפפות , ויש אמר שנקראה בן בעבור שמזלה אריה וזה רחוק ע"כ ועיין רש"י , ויש מחכמי העמים פתרו עיר גבורים כמו הוא הכה שני אריאל מואב (ש"ב כ"ג כ"א) כאשר תרגם יונתן שם רברבין ושם ארסלים לעד . ואולי אות העיר ירושלים (דמו טטודטוטופפען) תמונת אריה , כי היתה בחלק יהודה ועל דגל מחנה יהודה היה ליור אריה כמו שהביא ידידי הרב המתרגם בפירוני המלות שלו ע"ד הכתוב גור אריה יהודה (בראשית מ"ט ט') , ואף כאשר משלו צה זרע דוד שהוא משבט יהודה , וכן מזנינו כי כנסאן שעשה שלמה היו שני אריות עומדים אלל הידות , ושנים עשר אריות

כט

(א) אַ אַרְיָאָל, אַרְיָאָל י!

שטאַרט וואָ דוד רעזירטע!

רייהעם יאַהר אָן יאַהר,

מאַנען פֿעסטע קייזער!

(ב) דאַן ווילל איך בעדראַנגען אַרְיָאָל,

אונד עס גיבט וועהערוף אונד וועהעקלאַגע,

אונד זיא ווירד מיר וויא קראַפֿטאַנשטרענגענדער לייא.

(ג) אונד איך לענע מיך וויא איין רינג אום דיך,

שליסע דיך מיט באַללווערק איין,

אונד ריבֿטע געגען דיך וואַללע אויף.

(ד) דאַן ווינקסט רוא טיעף, רעדעסט פֿאַן דער ערדע.הערויף

אויס דעם שטויבע ערטאַנט דיין וואַרט,

וויא איין בעשוואַרער אויס דער ערדע דייע שטיממע,

אונד אויס דעם שטויבע ווירד דייע רעדע קוויקען.

(ה) דאָך ווירד וויא פֿיינער שטויב דיא מענגע דייער פֿיינער,

וויא פֿערפֿלינגערער שפּרייא, דיא מענגע דער בעדריקקער.

אונד דאַ געשיעהט פּלאַטצליך, אונפֿערזעהענס —

פֿאַן

י אַרְיָאָל (אעכטיגער לעווע) זיינט זיינע נעבענבענעכנונג דער שטאַרט ירושלים, וועגען זיינעם דזענעלסט בעפֿינדליכען מלך טהרם, דער דייעזען כחשען פֿיהרטע. דער דעם טיובקלס דזי דיח שטאַרט יהודה'ס מלך ווהפֿעטן טרוג.

ארייות על המעלות (מ"א י' י"ט וכו') ; ואף שהרב צעל תרגום שני על מגלת אסתר ייפה הכנס' עוד בצורו' שאר הקיות, לא מפיו אנו חיים כי במקרא לא נזכר רק האריות, א"כ נאמר שבעבור זאת נקראת ירושלים אריאל. גם יולדק בזה היטיב מה שזכר קרית חנה דוד, לפי שהשם אריאל העלה בזכרונו את המלך אשר יסדה לעיר מלוכה ושם לה האות הזה. ספוי, כלומר אם גם עוד שנים על שנים וחגים יקיפו ועוד שלום לכם, הן הרעה המעומדת בוא תבוא כל האמר. (ב) חאניה, חזרו באיכה (ב' ה') וירב צבת יהודה תאניה ואניה והיחה לי, כל המפרשי' פירשו כדע' רש"י (עיין בדבריו) או קרוב לה, אולם לדעתי הכוונה כי העיר ירושלים שנקראת אריאל תהיה לי כאריאל ממש, כלומר כארי תקיף וחזק אשר יסובבוהו רבי קשת ויקיפו עליו מזודות, ובה נמשך הפסוק הזה היטיב למה שאחריו כאשר יבין הקורא. ודברי אלה היו קרובים אל הרב המתרגם והעתיק כפי הכוונה הזאת. (ג) כדור, חסר כ"ף הדמיון וכדלעיל (כ"ב י"ח) כדור אל ארץ רחבת ידים. מצב, ענינו במלצ והוא המגדל שנלחמים בו הנריס, כן פירשו רד"ק וראב"ע ורש"י וכן תרגם הרב, ולדעת החכם געזעניוט הוא כמו אל מלצ פלשתיס (ש"א י"ד א'), ואמר הרד"ק וז"ל: ואע"פ שלא נכתב בפרשה ההיא שבה מלך אשור על ירושלים מלור, אבל אמר הנביא (לקמן ל"ד ל"ג) לא יבוא על העיר הזאת ולא יורה שם חץ ולא יקדמנה מגן ולא ישפוך עליה סוללה, הנה מה שאמר לא יבוא רובה לומר לא יכנס לתוך העיר שיכבשנה, ומה שאמר לא יורה ולא יקדמנה ולא ישפוך שלא עשה כן, אבל הכינו אותם היום לירות ולשפוך מחר, גם הקימו מגדל עץ להלחם מחר, ובלילה הכנס מלאך ה' והופר ענתם עב"ל. (ד) באוב מארץ קולך, החכם געזעניוט פתר על הרוח אשר ישביע צעל האוב, וכן נראה דעת הרד"ק שאמר כי צעלי האוב ישמיעו קול נמוך מתחת לארץ כמו שפרשנו בספר שמואל בפרשת צעל האוב עב"ל, ולי נראה שהכוונה על צעל האוב עצמו, כי ידוע הוא שהקוסמים האלה ישתגעו ויפלו ארצה בתנועות משונות ושם יפלטו ההשבעות. (ה) והיה, כבר רפתה רוח המליץ וידבר על לב ירושלים לנחמה, ואמר כי אם גם עתה העיר מושפלת עד לארץ, ה' עד מהרה יקימה מעפר. וריך, אויבים כמו כי זרים קמו עלי (תהלים נ"ד ה') ורבים כמוה, ואולי יהי' זריך כאן מענין פזירה (עיין רד"ק שרש זור) כי נחי העי"ן ינחי ל"ה אחים המה בנודע, והכוונה הגויס אשר חשבו לזכות אותך בעמים.

(ו) מעם י"י לבאות תפקד. ואחרי שתשלי ותלסלף אמרתך תפקד אריאל מאתי להושיעם בהעם וברעש וגומר; (ז) והיה כחלום. שדומה שרואה ולא ראה כך יהיה המון כל הגוים ידמו לכבוש ולא תעלה בידם; וכל טוביה. המליכים עליה מלב ומשחי שקורין לנבי"ל בלע"ז כמו שנא' (בשאל שמואל א' י"ד) המלב והמשחית חרדו; (ח) שוקקה. תאבה וכן חל אישך תשוקתך (בראשית י"ג): כן יהיה וגו'. לא ישיגו תאותם אשר יזמו לעשות; (ט) התמהמהו. היו מתזוני להתבונן לחשוב על מעלליכם: ותמהו. ותהיו תמהים על קילקולכם: השתעשעו. לשון עינוי השע (לעיל ו') היו עוררי מראות. שכרו ענמיכם ולא מיין למה כי נסך ה' וגו'. לשון מזג כמו מסכה יינה (משלי ט') או ל' נסיכו' השליט בכם רוח תרדמה על פושעי ישראל היה נובא שהיו חוזי בכוכבים ובקיאים להשקיט השרי' של מעלה כל אחד בשם הראוי להשיעו בו לכך הם אומרים מי יקח עלינו אם יבא אויב עלינו וכולנו לעשות לה חומת אש סביב או להקיפה ים הגדול אמר הקב"ה אני אהלף השרי' של מעלה הממונה על האש נתמנה על המים כשמשקיט לשר של אש להביא לו אשהוא משיבו אין זו שלי וכן שר של מים ואף שם אלתה משביעני בו איני מכיר

(ו) מעם יהוה צבאות תפקד ברעם וברעש וקול גדול סופה וסערה ולהבאש אוכלה: (ז) והיה כחלום חזון לילה המון כל-הגוים הצבאים על-אריאל וכל-צביה ומצדתה והמציקים לה: (ח) והיה כאשר יחלם הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו וכאשר יחלם הצמא והנה שתה והקיץ והנה עיף ונפשו שוקקה כן יהיה המון כל-הגוים הצבאים על-הר ציון: (ט) התמהמהו ותמהו השתעשעו ושעו שכרו ולא-יון נעו ולא שכרו: (י) כי-נסך עליכם יהוה רוח תרדמה ויעצים את-עיניכם את-הנביאים ואת-ראשיכם החזים כפה:

וחתי

זו היא עילום העינים וכיסוי ראשי החזים בכוכבים: חזות

ישעיה כט

באור קיט

(ו) פֶּאֵן דַּעַם עֲוִינְעֵן צַבֵּיחַ ווִירַד עַם שְׂעֵרָהּ אָנְנָם, אונטער דאָננער אונד געדראָהן אונד לויטעם שאלל, שטורם אונד געוויטטער אונד פֿלאַממע פֿרעססענדען פֿייערם.

(ז) אונד עס ערשיינט וויא טרוים, וויא נאַכטנעוויכט, דיא מענגע אללער פֿאלקער, וועלכע זיך פֿערזאממעלן ווידער אריאל, אונד עס בעקריענען נעכסט זיינער בורג, אונד עס בערראניען.

(ח) אונד עס ווירד זיין וויא דאָ טרויסט איין הונגריגער דאס ער עססע—דאָן אויפֿוואַכט, אונד עס דאָכט זיינע זעלע — אונד וויא דאָ טרויסט איין דורשטענדער, דאָס ער טרונקע — דאָן אויפֿוואַכט, אונד זיטהע דא, ער איזט מאַטט, אונד זיינע זעלע שטאַטעט:

זאָ ערנעהט עס דער מענגע אללער פֿאלקער, וועלכע זיך פֿערזאממעלן געגען דען בערג ציון. (ט) האַלטעט אָן אונד שטיינעט! נליקט אומהער אונד שרייעט אויף!

טרונקען זינד זיא — אָהנע וויין, זיא טיימעלן — אָהנע בערוישענד געטראַנק.

(י) פֿירוואַהר! אויסגעגאַסען האַט איבער אייך דער הערר, אינען גייכט דער בעטייבונג.

ער האַט צוגעדריקט אייערע אוינען — דיא פֿראַפֿעטען אונד אייערע הייפטער — דיא זעהער — פֿערהיללט.

(ו) מעם ה', למינך היתה זאת פתע פתאום לפי שמת ה' ילחה הפקודה הזאת ברעם וגו', הליור הזה הוא רק ליסות המליצה, כי לא מזינו כלל שהיתה כזאת במחנה אזור (ז) כחלום חוון לילה, המשיל את חקות האויבים לחוון לילה, לפי שכן לילה נכחד מחנה אזור. וכל צביה, כמו לצביה כלומר הזנאים עליה. ומצדחה, הרד"ק פירש אנשי המלודו, והראב"ע אמר שהכוונ' על המגדלי' אשר הקימו. ולדעת הרב המזרחים יהי' טעם הוי"ו של ומלדתה כמו עם מזדתה (ועיין מכלול לרד"ק בהוראת הוי"ו), והכוונה החונים עליה ועל מזדתה והיא המצטר. (ח) והיה כאשר יחלם, דימה את מחנה אזור אשר כבר שמחו על שלל ירושלים ומשדוקקו' לו לחלום הרעב והלמא, אשר בחוון לילה ימלא תאות נפשו ובהקינו עוד ירעב וילמא, ומחנה אזור. שוקקה, הרד"ק פירשו כמו ואל אישך תשוקתך (בראשית ג' ט"ז), והראב"ע אמר שנינו מנקהת משקה והענין אחד. (ט) החמהמהו, הפסוק הזה הוא מהכתובים הקשים בספר הזה. והנה לדעת כל המפרשים והמעתיקים כבר שב הנביא להוכיח את ישראל, והרד"ק אמר שהנבואה הזאת נאמרה בימי אחז, ולדעת החכם געזעניוס אמר הנביא זה בימי חזקיה' אל שומעיו אשר בשר להם מפלת סגחריב ולא האמינו לדבריו. ולדבריהם יסורש הכתוב בענין זה: החמהמהי, לשון עיבוב ואיחור כמו ויתמהמה (בראשית י"ט ט"ז) כ' וזמר אם עוד אך תאחרו זמן מה, הלא אתם תמהמו מן הנוראות הנעשות בארץ. השחשעו, מענין שחוק והתול כמו ושעשע יונק דלעיל (י"א ח') כלומר תלעיו בנביאים. ושעו, כמו ועינו השע (לעיל ו' י') כי עין שכלם מוכה בסגורים ולכן לא יאמינו, וכלן משכיל יבין כי לפירוש נעדר מספוק הזה כל יופי המליצה, ולזה השכיל הרב לתרגם בענין אחר נכון, והוא שהנביא קרא לאנשי ירושלים התמהמהו חללו לכם מלצבר העיר ומלעשות תחבולות, אך תמהו ממעשה אלהינו אשר הוא עושה לכם כיום הזה, השתעשעו מענין ההפנה כמו וישע ה' אל הבל (בראשית ד' ד') פנו לכם לראות במחנה אזור, וישוע לשון לעקה כמ"ש הרד"ק בשרשים, ועיין מה שכתבו לעיל על פסוק וישוע אל ההר (כ"ב ה') כלומר מרב ההשתוממות ירימו קול כי שברו מחנה אזור ולא יין נעו ולא שכר, כי ה' מסך בקרבם רוח עושים והמה יתוגו וינועו וסלו וישברו. (י) כי נסך, לפי דרכי רק בפסוק הזה ישזוב הנביא מחנה אזור וישזוב אל תוכחתו, ומלת כי הוא אך לקריאה. נסך, המפרשים פתרו מענין כסה כמו והמסכה לרה דלעיל, להשוותו עם כסה בסוף הכתוב, ואין מן הלורך כי נוכל לפרש נסך כמשמעו, שהם שפך עליהם רוח תרדמה וכאשר תרגם הרב. ויעצם, הכונן שמוסב על רוח תרדמה, כי השנה תעלם העינים. אחת הנביאים, לפי מלך הנגינה מוסב זה למטה, את

(יא) חזות הכל - כל מה שהייתם חוזים במזלות יהיה מכוסה מכס בדברי אגרת החתומה בשעוה אשר יתנוה לקרותה ליודע לקרות אגרת ואמר לא אוכל שהרי אין אני רואה בתוכה לפי שהיא חתומה: (יב) ונתן הספר על אשר לא ידע ספר - וכשנוטלין ממנו ופותחין חותמ' ונותנין אותה למי שאינו מכיר לשון אגרת ואומרין לו קרא נא זה ואמר לא ידעתי ספר כך כשתשביע שר האש יאמר לא אוכל כי חתום הדבר ממנו וכשתשביע את חבירו יאמר איני מכיר את השם הזה שאתה משביעני בו שאין זה שמי וזהו שאמ' ירמיה הנני מיסב את בלי המלחמה אשר בידכם (ירמי' כ"א) זה השם המפורש במדרש תהלים: (יג) יען כי נגש העם הזה - יונתן תירגס חלף דאחרברב עמא הדין כלומ' נגשו להגביה עלמן עד לשמים הם מראין עלמן כמכבדין אותי בפה ושפ' אבל את לב' הרחיקו ממני: ותהי יראתם אותי - לא בלב שלם כי אם במלות האנשים המלמדים אותם התראו כנכנעים מלפניו כדי לפתותו בפיכס: (יד) לכן הנני - הוא אשר יוסיף להפליא פלא ונוסף על פלא כיסוי על כיסוי אוטם על אוטם ומהו הפלא ופלא ואזדה חכמת חכמיו קשה סילוקס של חכמי ישראל כפלים כחורבן בית המקדש וכל קללות שבמנה תורה שכולן אינן אלא הפלאה אחת והפלא ה' את מכותך (דברים כ"ח) וכאן

(יא) וְהָיָה לְכֶם חֲזוֹת הַכֹּל
כְּדִבְרֵי הַסֵּפֶר הַחֲתוּם
אֲשֶׁר-יִתְּנוּ אֹתוֹ אֶל-יֹדְעֵי הַסֵּפֶר
לְאמֹר

קְרָא נֶאֱדָה
וְאָמַר לֹא אוֹכֵל
כִּי חֲתוּם הוּא:
וְנָתַן הַסֵּפֶר (יב)

עַל אֲשֶׁר לֹא-יָדַע סֵפֶר לְאמֹר
קְרָא נֶאֱדָה
וְאָמַר

לֹא יָדַעְתִּי סֵפֶר:
וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי (יג)

יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִי
וּבְשִׁפְתָיו כְּבָדוֹנִי
וּלְבֹו רָחַק מִמֶּנִּי
וְהָיָה יִרְאַתָם אֹתִי
מִצִּוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה:
לְכֵן הִנְנִי יוֹסֵף (יד)

לְהַפְלִיא אֶת-הָעַם-הַזֶּה
הַפְּלֵא וּפְלֵא
וְאֶבְדָה חֲכֻמַּת חֲכָמָיו
וּבִינַת נְבִנָיו תִּסְתָּתֵר:

הוי

ספר קרי

הפלאה אחת והפלא ה' את מכותך (דברים כ"ח) וכאן

ב א ו ר

את הנביאים ואת ראשיכם שהמה הקוים כסה הרוח שגם המה הוים שכוו, ולדעת הרב המתרגם

- (א) אונד זא ווירד אייך יעדע אָפּפֿענבאַרונג, וויא דיא וואָרטע איינער פֿערוועגעלטען שריפֿט, וועלכע מאַן גיבט דעם שריפֿטקונדיגען, שפרעכענר: "ליעו דאָך דיעועם!"
- ער אַבער שפּריכֿט: "איך קאָן ניכֿט, דען עם איזט פֿערוועגעלט."
- (ב) אונד גיבט מאַן דיא שריפֿט, איינעם דער אונקונדיג איזט דער שריפֿט, שפרעכענר: "ליעו דאָך דיעועם!"
- דאָן שפּריכֿט דיעוער: "איך בין דער שריפֿט אונקונדיג."
- (ג) דאָראַכ שפּריכֿט דער הערר: ווייל זיך נאָהעט דיעועם פֿאַלק מיט וינעם טינרע, אונד מיט ויינען ליפּפען מיך פֿערעהרט. אַבער זיין הערץ ענטפֿערנט פֿאָן מיר, זאָ דאָס עם איזט איהרע פֿערעהרונג צו מיר, איין געכאָטה פֿאָן מענשען איינגעלערנט:
- (ד) דאָרום זיעהע! איך פֿאַהרע פֿאַרט, אַבצואַנדערן דיעועם פֿאַלק, אַבאָנדערליך — אַבער צום ערשטוינען: דאָ פֿערלאָהרען גזעהע דיא וויזוהייט ויינער וויזען, אונד דיא קלוגהייט ויינער קלוגען זיך פֿערבערנע.

המתרגם את הנביאים
 נמשך למעלה והוא באור
 של עיניכם, כמו שחזים
 הוא באור של ראשיכם
 והוא נכון כפי נחות
 המליכה, והכוונה על
 נביאי שקר אשר יפתו את
 העם בכזביה' (יא) וחהי,
 הנביא ידבר משתי כתות
 בעם, האחת היא האנשי'
 אשר להם לב להבין
 ולהשיג דברי התורה
 והנביאים אם ירלו
 להתבונן בהם כראוי, אך
 שבאט נפשם לא ישימו
 לב עליהם להגות בהם,
 ועליהם אמר שהיה להם
 חיוח הכל, כלומר כל
 דברי הנביאים כדברי
 הספר החתום אל יודע
 ספר, אשר צמעת עמל
 יוכל לפתחו ולקרא' אותו
 אך מעללות מאנו ידיו
 לעשות זה, וישיב הספר
 לנותנו לאמר לא אוכל כי
 חתום הוא. (יב) ונתן
 הספר, הכת השניה המה
 הנוערים בעם אשר לא
 ידעו את ה' ולא יבינו
 כלל דברי הנביאים, כי
 כבדו אזניה' משמוע ולבם
 מהשכיל, ועליהם אמר
 ונתן הספר וגו' כי יאמר
 אף אם יפתח הספר הן
 ווע' כלל יועיל יהיה כי לא ידעתי ספר, כלומר אנחנו כל ידענו את שפת הנביאים מכל וכל, ולכן
 אך לשוא תעמולו לבאר ולברר לנו את דבריכם כי רק שפת אשר לא ידענו נשמע. (יג) ויאמר,
 עוד ידבר מכת שליטת והיא הפחותה מכלם, והמה החנפים אשר יראת ה' על פניהם וקבצם
 מלא תוך ומרמה, עושים באימה וזיראה כל מצוות המעשיות (זערה חגיגה געשטלע) ולבם
 רק מכל מדה טובה, ומרגשת החנינה והלדקה אשר המה ראשית ותכלית תורתנו הקדושה.
 "נגש, בש"ן ימנית כמ"ש הרד"ק שכן הוא על פי המסורה (ועיין פירש"י). מצוח אנשים
 מלמדה, הראש"ע אמר כטעם רגילות כמו פרה למד מדבר (ירמי' ב' כ"ד), כלומר שעושין
 מצות בלי כוונת הלב רק מחמת רגילות, ולדעת הרב המתרגם הכוונה שילמדו רק מצות
 למען יהיו שגורים בפיהם ולא לעשותם. (יד) הנני יוסף, בינוני מן הקל ובא בחיר"ק כמו
 חומיך (ראש"ע). להשליא, כענין והפלא ה' את מכותך (דברים כ"ח ג"ט). ואבדה, יען
 שלא רצו לשמוע לדברי הנביאים ונשענו על חכמתם, לכן יראו עתה כי אבדה חכמת חכמיו
 וגו', ואין ביד חכמיהם ונבזיהם אשר בטחו בהם להושיע למו, והרב המתרגם פתר
 לה פליא מעיני כי הפלה ה' חסיד לו (תהלים ד' ד') שהוא ההבדלה והפירוש, וכבר
 פירש הרד"ק בשרשים שרש פלה גם והפלה ה' את מכותך מזה הענין, ובאמת אבל פלא שענינו
 הדבר היולא מחק הטבע נקרא כן לפי שהוא מובדל ומופרש מן המנהג הנהוג, ואמר שהשם
 יבדיל את העם הזה בקורותיו משאר העמים, אבל בענין שיסתוממו עליו כל ראוי, כי ההבדל
 יהיה

שתי הפלאות: (טו) לסתי ענה. כמו להסתיר ענה: (טז) הפככם אם כחומר היוצר יחשב. תהמוכות שלכם הזאת אתם יודעים שהוא כחומר היוצר כמו שאין החומר יכול לומר לעושהו לא עשיתי כך אינכם יכולי' לומר שאיני מבין מעשיכם: אם כחומר וגו'. לשון תמיה הוא ויש תמיהות המתקיימות: לעושהו. כמו על עושהו ודוגמתו ואמר סהרה לבני ישראל (שמות י"ד) פן יאמרו לי אשה הרגתהו (שופטים ט'): ויזכר אמר ליוצרו לא הבין. אמר על יוצרו לא הבין מה ביערי והלא הוא בנה את המטמוניות והחדרים והמחשבות: (יז) הלא עוד מעט. בימים מועטים נקל בעיני אדם תשובו אלי: ושב לבנון. שהוא יער עני' להיות כרמל וישוץ שדות וכרמים: והכרמל ליער יחשב. תירג' ונתן קרוין סגיאיו יתיב ויאגד' צבראשי' רבה קורשין דבר אינש ישוב ערים ובני אדם רכוק ומלא ביער הזה שהוא מלא ענים: (יח) ושמעו ביום ההוא וגו'. ותיבעל הקללה האמור' למעל' כי נסך עליכ' י"י וגו' ותהי לכם חזות הכל ואבדה חכמת חכמיו: (יט) ענוים. סבלנים שסבלו עולו של הקדוש ברוך הוא וגזרותיו: (כ) כל שוקדי און. השוקדי' ומתבוננים האין יפעלו

ב א ו ר

(טו) הוּי הַמַּעֲמִיקִים מִיְהוָה
לְסִתֵּר עֲצָה
וְהָיָה בְּמַחֲשַׁבְךָ מַעֲשֵׂיהֶם
וַיֹּאמְרוּ מִי רֵאָנוּ
וּמִי יִדְעֵנוּ:
(טז) הַפְּכֶכֶם
אִם-כְּחֹמֶר הַיּוֹצֵר יִחָשֵׁב
כִּי-יֹאמֶר מַעֲשֵׂה לַעֲשֹׂהוּ
לֹא עָשִׂינִי
וַיֹּצֵר אֹמֶר לְיוֹצְרוֹ
לֹא הִבִּין:
(יז) הֲלוֹא-עוֹד מַעֲט מוֹצֵר
וּשְׁב לְבָנוֹן לְכַרְמֶל
וְהַכְרָמֶל לִיעַר יִחָשֵׁב:
(יח) וּשְׁמַעוּ בַיּוֹם-הַהוּא
הַחֲרָשִׁים דְּבַר-יְסֹפֵר
וּמֵאֶפֶל וּמִחֲשַׁב
עֵינַי עוֹרִים תִּרְאֶינָה:
(יט) וַיִּסְפוּ עֲנוּיִם בְּיְהוָה שׁוֹמְחָה
וְאֲבִיוֹנֵי אָדָם
בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יִגִּילוּ:
(כ) כִּי-אִפֶּס עֲרִיץ
וְכָלָה לֶיץ
וּנְכַרְתּוּ כָּל-שֹׁקְדֵי אֹון:

מחטיא

והיה לרעה ולא לטובה. (טו) חוי, יסה העיר החכם געועניום שהכונה על אותם האנשים ההולכים לרדת מזרים ומי ה' לא שאלו, וכאשר יאמר בפרשה הבאה (שוק ב') והם מעמיקים מה' כי עשו זאת בהסתר לבל יודע זה לנביאי ה', אשר מאד געלה נפשם בצרית עם נכר כאשר בארנו

(טו) וועהצ דיא זיך טיעף פֿערבערנען פֿאָר דעם עוויגען:
צו פֿערהיימליכען דען ראַטהשלוס,
דאָס עס זייאַ אים פֿינסטערן איהר ווערק,
ווי זיאַ שפרעכען: ווער זיעהעט אונז?
אַדער ווער בעמערקעט אונז?

(טז) אַ אייערער פֿערקעהרטהייט!
איזט דען דעם טהאַנע דער בילדנער גלייך צו אַכטען?
דאָס דאָ שפרעכע דאָו ווערק פֿאָן זיינעם מייסטער:
ער האָט מיך ניכט געמאַכט!
אונד דאָו געבילד שפרעכע פֿאָן זיינעם בילדנער:
ער פֿערשטעהט ניכטס!

(יז) פֿירוואַהר איבער איין וועניגעס, קורצעס נאָך,
אימוואַנדעלט זיך דער לבנון צום פֿרוכטגעפֿילר,
אונד דאָו פֿרוכטגעפֿילר ווירד דער ווילדניס גלייך גע-
אַכטעט.

(יח) אונד עס ווערדען האָרען יענעם טאַגעס,
דיא טויבען, וואַרטע דער שריפֿט,
אזיס רונקעל אונד אזיס פֿינסטערניס,
ווערדען דיא אויגען דער בלינדען שויען.

(יט) אונד עס געווינגען דיא דולדער אים הערן פֿריידע,
אונד דיא בעדריקטען מענשען
ווערדען אַב דעם הייליגען ישראל'ס פֿראַהלאַקקען.

(כ) דען פֿערשוואַונדען איזט דער וויטהעריך,
פֿערטילנט איזט דער שפּאַטטער,
אויסגעראַטטעט זינד אַללע בעפֿאַרדערער דעם אונרעכטס.

דיא

בארנו פעמים, ועליהם
נאמר גם בספוק הקודם
ואצדה חכמת חכמיו, כי
אם תרהקה מלך כוש
(שהיה מושל גם בחלק
ארץ מצרים כאשר בארנו
לעיל) ילך לקראת
סוחריו, הלא הכל לא
הגיל את העם הזה
כנודע. (טו) השכנס,
לדעת הרד"ק הענין
תהפוכות שלכנס קל בעיני
בחמר היוצר, כלומר
שאנכי אובל להפוך אתכס
לכל אשר ארצה בחומר
ביד היוצר, וזה דזוק,
ומלת אם לאמת כמו
שנאר באכלול, והרצ
תרגם הס' כ'ס לקריא'
כאלו יאמר ראו נא איך
דור תהפוכות אתם,
האם ישב החמר כמו
היוצר וגו', והוא כדעת
חכמי העמים ונכון הוא.
אמר, עבר במקום עתיד,
וכבר פירש הרב המורה
(ז"ג פרק י"ט) הכתוב
הזה ע"ם דרכו להעמיק
בחקירו' עיוניות, ולמלא
מקום להראות כי הדרוש
בחכמת הטבע ואלקות
היא חובה עלינו, ולדעתי
המעוטה גם המבאר
המק' ע"ד הפי' און פיע

לא נוסף מהמפרשו על כד הקבלה. (יז) הלוא, אמר מה לכס להעמיק ענות ולרדת מצרים, חבו
כמעט רגע ותראו את יצועת ה' ואז ושב לבנון וגו', והנה הלבנון הוא יער לומח עלים, ואם מחסה
מוזרם ושרב, וכרמל הוא מקום למחים ופרחים יתנו עונג רב לעין הרואה ופרי מגדים ינעמו
לחך, ואמר ע"ד המליצה שגם הלבנון יתן פרי טוב, ולמחי הכרמל ירבו ויתנאפו בענפים
ופארות עד שידמה הכרמל ליער וכללו נחסה. (יח) ושמעו ביום החוא, נגד מה שאמר
למעלה לא אובל כי חתום הוא ולא ידעתי ספר, עתה יבינו התורה ודברי הנביאים. ומאפל
ומחישך, נגד מה שאמר במחשך מעשיהם, יאמר כי במחשך הזה תאורנה עיניהם וידעו כי
ה' פעל כל זאת ואין עמו אל נכר. (יט) ענוים, ת"י מקבלי עולבן וכן תרגם הרב, ואמר
ויספו כי הענוים שמחו תמיד בה' גם בעת זר להם, ועתה עוד יוסיפו לגיל בשועתו. ואביגי
אדם, כפל של ענוים. ואמר הראב"ע כי המה הזדיקים, ונכון הוא כי כמו שיקרא העברי
לרשע עשיר כמו ואת עשיר במותיו (לקמן נ"ג ט') שהוא עומד שם מול רשעים, כן בהפך יכנה
את הזדיק בשם עני ואביון. (כ) עריץ, לדעתי הכוונה על סוחריו, וזה מסכים לתרגום
הרב, וויטהעריך. וכלה לך, המה אנשי לבון שזכר שלא האמינו לחזון הנביאים ורצו להסגיר
העיר ביד מלך אזור, או שנקשו עזרה ממכרים. שקדי און, כמו לשקוד על דלתותי (משלי
ח' ל"ד) (ראב"ע), וענין השקידה היא המהירות וההשתדלות כמו שכתב הרד"ק בשרשיו,
ולכוונה

יפעלו און: (כא) מחטיאי
 אדם בדבר. הם נביאי
 הזקר: ולמוכח בשער
 יקושן. ולמוכח להון
 בזרעא בען ליה תקלה
 לשון מוקש: ויטו בתהו
 לדיק. ואסטיאו בשקר
 דין זכאין: (כב) אשר
 פדה את אברהם. מאור
 כשדים: לא עתה יבוש
 יעקב. מאביו: ולא עתה
 פניו יחורו. מאבי אביו
 שאין נמלא ססול במטתו
 ומטתו שלימה: (כג) כי
 בראותו ילדיו. אשר יהיו
 מעשה ידי כלומר לדיקי' ה
 בקרבנו כי בראותו בקרבנו
 אשר ילדיו מעשה ידי
 יקדשו שמי כגון חנניה
 מישראל ועזריה לכך לא
 יחורו פניו: (כד) ורוגני'
 ילמדו לקח. לשון ותרגנו
 באהליכם (דברים א')
 אותם שהיו (מתלוננים)
 ורגני' על דברי הנביאי'
 ילמדו לקח:

ל (א) סוררים. סרים
 מן הדרך: ולנסוך
 מסכה. להמשיל עליהם
 מושל: ולא רוחי. ודעתי
 בדבר ומהו הנסוך הוא
 סרעה:
 ההולכים

ב א ו ר

ולכוונה הזאת תרג' הרב.
 (כא) מחטיאי אדם, מוסב
 על שוקדי און, כי ישתדלו
 באון להקטיא אחרים.

(כא) מַחְטִיאי אָדָם בְּדָבָר
 וְלִמּוֹכִיחַ בְּשַׁעַר יִקְשׁוֹן
 וַיִּטּוּ בַתְּהוֹ צְדִיק:
 (כב) לָכֵן כִּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי-בֵית
 יַעֲקֹב

אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אַבְרָהָם
 לֹא-עָתָה יְבוֹשׁ יַעֲקֹב
 וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוֲרוּ:
 (כג) כִּי בִרְאֹתוֹ יִלְדָּיו
 מַעֲשֵׂה יְדֵי בְקָרְבָנוּ
 יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי

וְהִקְדִּישׁוּ אֶת-קָדוֹשׁ יַעֲקֹב
 וְאֶת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:
 (כד) וַיִּדְעוּ תַעֲיֵרוּחַ בִּינָה
 וְרוּגְנִים יִלְמְדוּ-לְקַח:

ל

(א) הוֹי בְּנִים סוֹרְרִים נֶאֱסַי-יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת עֲצָה וְלֹא מְנִי
 וְלִנְסֹךְ מִסְכָּה וְלֹא רוּחִי
 לְמַעַן סְפֹת חַטָּאת עַל-חַטָּאת:

ההלכים

בדבר, לדעת כל המסרשים והמעתיקים הכוונה באמרי פיהם; ולדעתי בדבר ענינו
 בכל דבר יהיה מה שיהיה. ולמוכח בשער, כן היה מדרך הנביאים והמוכחים
 לדבר בשער העיר אשר יתאספו שם העם כנודע. יקושן, הנכון בדעת הרד"ק כי יקש
 וקוש שני שרשים בענין אחד, והכוונה כי יתנו מוקש למוכחים, באשר ילענו על דבריהם
 וישימום לתרפות לעיני הזומעים. ויטו בתהו, יטו הלדיק מדרך הטוב בתהו לא דרך.
 (כב) לכן, הפסוק הזה עם פסוקי כ"ג וכ"ד הבאים אחריו דבוקים, ותוכן ענינם הוא, כי
 עתה בימי חזקיהו לא יבוש ולא יכלם בית יעקב כי כל ילכו עוד אחרי התהו, ואם גם הדור
 הזה בעמם משתתם גם וכבר הורגלו מימי אחז לאחז בדרך רשע, הן בנים אשר יולדו להם

המה